

**Extracten uit: *Bouwhistorische verkenning Lange Vijverberg*
14, Ir G.Th Snel, Haags Monumenten Informatie
Systeem2004**

Omschrijving:

Voormalig paleis (lange Vijverberg 14-15-16) uit ca. 1780 in rococo-stijl naar ontwerp van Pieter de Swart. Het complex bestaat uit een breed middelste pand (nr. 15) van vijf vensterassen, geflankeerd door twee smallere panden (nrs. 14 en 16) van drie traveeën, alles in een symmetrische gevelcompositie. De panden bestaan uit souterrain, twee hoge bouwlagen en een gedrukte derde bouwlaag, allen onder met pannen gedekte schilddaken met de nok evenwijdig aan de rooilijn. De bakstenen lijstgevels bezitten geblokte, hardstenen hoeklisenen. De ingangstravee van nr. 15 is voorzien van een hardstenen omlijsting in rijk gebeeldhouwde rococo-decoraties. De oorspronkelijke vensters zijn in de loop van de 19e eeuw vervangen door Empire-vensters.

Bouwgeschiedenis

Vanaf omstreeks 1350 verrezen aan de Lange Vijverberg de eerste huizen. Vooral woonden hier aan het grafelijk hof verbonden adel en hoge ambtenaren. Zo stond ooit op de hoek met de Kneuterdijk het huis - of gelet op de arkeltoentjes beter: - het kasteeltje van de heren van Egmond. Aanvankelijk volgde het verkeer (voetganger, ruiter, paard en wagen) de route in de richting van het Haagse Bos over de Vijverberg. Maar in 1374 kwam hier reeds een einde aan toen een afsluiting werd gemaakt. Dit gebeurde opdat het verkeer niet meer voor de huizen langs zou gaan maar aan de achterzijde, over de Hoge Nieuwstraat. Een grafelijkheidsrekening uit 1374 luidt namelijk: "Meyster Heinric, die tymmerman, gewrocht aen die palen tenden den Viverberch, als dat men ze niet overriden en soude."

Met het groeien van Den Haag als bestuursstad ging het vernieuwen van huizen samen. Oude huizen werden gesloopt, waarbij soms het casco werd hergebruikt maar deze voorzien werd van nieuwe gevels en een nieuw interieur. Vooral in de 18de eeuw kreeg deze modernisering zijn beslag, ook aan de Lange Vijverberg. Het leidde ertoe dat Jacob de Riemer in zijn Beschrijving van 's Gravenhage uit 1736 kon melden dat de buurt van Lange Voorhout en Lange Vijverberg "met zeer voorname woonhuizen bezet is, waar onder verscheidene gevonden werden, die voor paleizen in andere landen niet behoeven te wijken." In het Hofboek van 1458 worden de percelen ter plaatse van de huidige panden Lange Vijverberg 14 tot en met 16 als bewoond aangegeven. De stadsplattegrond van Bos en Van Harn uit 1616 laat zien dat de percelen dan bebouwd zijn met een complex van verschillende bouwmassa's, zowel eenlaags als tweelaags. Langs de Hoge Nieuwstraat is ter plaatse geen of nauwelijks enige bebouwing gesitueerd: de begrenzing geschiedt daar via een muur. De in het algemeen tamelijk schematische stadsplattegrond van Blaeu uit 1649 toont dat op dat moment ook bebouwing op de perceelsdelen langs de Hoge Nieuwstraat verrezen is.

Volgens het artikel van mevrouw H.J.J.M van Diepen, verschenen in het Jaarboek Die Haghe 1942 blz 52-81, worden in 1652 de percelen Lange Vijverberg 15 en 16 verkocht aan Willem Frederik van Nassau-Diez (1613- 1664), stadhouder van Friesland en Groningen. Het complex aan de Lange Vijverberg staat daarna bekend als het Hof van Friesland. Beide panden worden met elkaar verbonden want het artikel meldt dat de scheidingsmuur tussen Lange Vijverberg15 en 16 wordt weggebroken. Echter kan het zo zijn dat Willem Frederik al een van beide panden in bezit had. Immers meldt L. Kooijmans in zijn (smakelijke) boek Liefde in opdracht. Het hofleven van Willem Frederik Nassau (Amsterdam, 2000; blz. 179) dat Willem Frederik in 1645 eigenaar was geworden van een pand aan de Vijverberg. "Hij verhuurde het huis aan de Vijverberg enige jaren, maar eind 1649 besloot hij er zelf te gaan wonen en zijn huis op de Poten te verkopen." Op 2 mei 1652 huwde Willem Frederik met Albertina Agnes, dochter van stadhouder Frederik Hendrik. Het is aannemelijk dat hij met het oog op dit huwelijk nog een belendend pand aan de Vijverberg verwierf. Overigens verbleef Willem Frederik geregeld in het Stadhoudelijk Hof in Leeuwarden of in Groningen, zodat het complex Vijverberg ook als een pied-à-terre moet worden beschouwd voor de momenten dat Willem Frederik zijn en Friese belangen in Den Haag kwam verdedigen. Zijn vrouw Albertina vertoefde echter meestal aan de Lange Vijverberg. Kooijmans schrijft dat Albertina zowel in Leeuwarden als in Den Haag haar 'eigen kwartier' had, met een slaapkamer van 70 vierkante meter, een garderobe, een kabinet, een voorkamer en een eigen audiëntiekamer. De inrichting was vanzelfsprekend geheel in overeenstemming met de positie van het paar op de maatschappelijke ladder: rooddamasten gordijnen, een met rood fluweel bekleed ledikant, een goudlaken beddesprei, wandtapijten, geschilderde jachttaferelen, etcetera (blz. 238-240). Wanneer er een representatieve activiteit in Leeuwarden of Groningen plaats ging vinden, verhuisde men overigens de luxe delen tijdelijk naar het noorden (cf. o.m. blz. 251). Daarnaast maakten ook de Friese gecommiteerden naar de Staten-Generaal van het complex gebruik.

Na de dood van de Friese stadhouder Johan Friso, kleinzoon van Willem Frederik, in 1711 komt het Hof grotendeels leeg te staan. De benoeming van de Friese stadhouder Willem IV tot stadhouder van Holland en Zeeland in 1747 leidt er echter niet toe dat men het Hof weer complex op 28 april 1755 verkocht aan Manuel Lopes Suasso.

De verkoop aan Suasso betekent het definitieve einde voor het Hof van Friesland als gebouwencomplex, want Suasso laat het geheel afbreken (op een kelder achter het pand Lange Vijverberg 15 aan de Hoge Nieuwstraat na). "Op 10 juli kreeg Suasso toestemming om daarvoor in de plaats drie nieuwe huizen te bouwen (#.)" (Ondergenoemd boek van F.H. Schmidt, blz. 155). Suasso functioneerde hier als een projectontwikkelaar want spoedig na het gereedkomen van de drie door Pieter de Swart ontworpen

huizen worden zij verkocht. Blijkens het artikel van mevr. H.J.J.M. van Diepen waren aangaande de bouw en direct na het gereedkomen nadere eisen gesteld, want constateert zij in 1942 "dat aan de conditie, die in 1758 gemaakt is om de huizen van voren en achteren met dezelfde 'couleur' te schilderen tot heden is voldaan." Wellicht moet deze conditie na het gereedkomen van het gebouw in 1757 verklaard worden uit het fraaie, statige ontwerp van De Swart, waarbij men door het stellen van een nadere conditie de visuele eenheid van de drie huizen ook voor de toekomst wilde verzekeren. Helaas is dit anno 2005 niet meer het geval want Lange Vijverberg 16 wijkt in de kleur van de voorgevel af van de twee andere panden.

F.H. Schmidt geeft in zijn boek *Pieter de Swart; Architect van de achttiende eeuw*, Zwolle/Zeist 1999 (blz. 155-156 en 214-217) een beschrijving van de door Pieter de Swart ontworpen hoofdopzet van de panden Lange Vijverberg 14 t/m 16: "Om in de gevel een goede symmetrie te verkrijgen, geaccentueerd door de naar voren springende hoekpaviljoens en de afwerking met hoeklisenen, zijn de plattegronden van de huizen aangepast. Het linkerhuis (=nr. 14) heeft de ingang aan de linkerkant, met daarachter de vestibule en het trappenhuis. Het rechterhuis [=nr. 16] is hieraan gespiegeld. Het middenpand (=nr. 15) heeft de meeste aandacht gekregen." (blz. 214).

Lange Vijverberg 14 wordt als laatste van de drie panden verkocht en wel op 30 mei 1759 aan mr. Gerrit Pieter Hoofd voor de somma van 28.000,-- gulden. Van de eerste bewoners en eigenaren worden hier nog vermeld: vrouwe Cornelia van der Salm, die het pand op 25 oktober 1765 verwierf, en Anne Willem Carel baron van Nagell, die vanaf 8 mei 1780 eigenaar is. Van 1806 tot 1877 zijn leden van de familie Fagel eigenaar van het pand. In 1936 wordt het pand gekocht door F. Lugt, die het huis vervolgens vult met kunstschaten. Vanaf circa 1990 is in het pand het Museum Bredius gevestigd.

Van de opzet en indeling van het 18de-eeuwse huis is relatief veel bewaard gebleven. Ook het interieur verkeert voor een belangrijk deel in authentieke staat. Naast cascodelen als voorgevel, achtergevel, opgaand muurwerk, balklagen en (vermoedelijk) de kap gaat het ook om interieuronderdelen als de vestibule (stucwerk), stucplafonds en lambriseringen in kamers, enige schouwen, de keuken met gootsteen en pompen in het souterrain en het trappenhuis met trap.

In het pand zijn andere, latere bouwfases waar te nemen, maar in wezen gaat het hierbij om betrekkelijk ondergeschikte veranderingen. Zo hebben in de eerste helft van de 19de eeuw (XIXA) de vensters in de voor- en achtergevel nieuwe empire-ramen gekregen. In dezelfde stijl is een nieuwe

voordeur geplaatst. Ook het tochtportaal tussen vestibule en gang zal uit de 19de eeuw dateren (mogelijk ook XIXA).

Op de late 19de eeuw moet in het voorhuis mogelijk het stucplafond in de achterkamer op de eerste verdieping worden gedateerd. In ongeveer dezelfde tijd is het oorspronkelijk 54-ruitsraam dat zorg droeg voor lichttoetreding in het trappenhuis vervangen door het huidige twaalf-ruits gietijzeren raam. Het authentieke venster is nog wel aanwezig in het zusterpand Lange Vijverberg 16. Deze aanpassing heeft mogelijk tegelijk plaatsgehad met een verhoging van het achterste deel van het voorhuis alsmede een verhoging met een laag van het uitstek.

In de late 19de of vroege 20ste eeuw is in het souterrain een houten tussenwand geplaatst in de voorkamer. In de vroege 20ste eeuw zijn in de voorgevel op de bel-etage de achtruits-schuiframen vervangen door H-schuiframen. Dit blijkt uit vergelijking van een Haags Monumenten Informatie Systeem foto uit 1900 met de oude raamindeling met één uit 1930 waarop de nieuwe indeling. Beide foto's zijn aanwezig in het Haags Gemeentearchief.

Na enige aanpassingen in 1930/1940 (waarschijnlijk de plavuizenvloer in het souterrain en de deur naar het souterrain onder het uitstek) is in circa 1990 het pand gerestaureerd ten behoeve van het Museum Bredius. Doorbraken tussen Lange Vijverberg 14 en 15 zijn daarbij opgeheven. Deze doorbraken dateerden van na circa 1939 toen F. Lugt eigenaar van beide panden was. Waar nodig is het interieur weer aangevuld, zoals op de bel-etage in de achterkamer van het voorhuis (schouw, lambrisering). Ook is van elders een gebeeldhouwd schoorsteenstuk ingebracht (rechtvoorkamer eerste verdieping).

Ten slotte nog een opmerking. In genoemd boek van F.H. Schmidt (blz. 225) wordt gewag gemaakt van het feit dat in 1915-1917 in het Huis Huguetan (aangepaste) wandbetimmering uit één van de panden Lange Vijverberg 14 tot en met 16 is ingeplaatst. Via een noot verwijst hij hierbij naar het rapport van de Rijksgebouwendienst betreffende het Huis Huguetan, van de hand van J.H. Hennis. Helaas geeft dit rapport niet aan uit welk pand en uit welke kamer de betreffende betimmering afkomstig zou zijn.

Vermeld staat betreffende de voormalige bibliothecariskamer (J.H. Hennis, 1983, blz. 58): "Bij de restauratie van 1915-1917 werd echter het gehele interieur veranderd, waarbij een deel van de betimmeringen en de schoorsteenpartij uit het 'Hof van Friesland' naar deze kamer werden overgebracht."